

Yamaga, Samurai de l'Anarquisme

García, Víctor

Pàgina del diari il·lustrat de Taiji Yamaga

La vida sap, en repetides ocasions anticipar uns certs fets amb símptomes anunciadors. Potser és sobre la base d'això que l'ofici de Cassandra¹ no acabe de desprestigiar-se totalment. Jo acabe de patir esta experiència que té un punt final molt trist: la mort de Taiji Yamaga.

L'harakiri del fanàtic Mishima² del qual s'ha ocupat tota la premsa mundial pretenent veure en això la inestabilitat de la societat japonesa, malgrat la seua agressivitat amenaçadora en el món de l'economia, em va projectar sobre les inquietes pàgines d'un altre suïcidat nipó: Akutagawa Ryūnosuke, suficientment conegut a Occident després de l'èxit d'aquell film antològic, *Rashomon*. Ha sigut enmig del món dels Kappas, estos éssers imaginaris de la rica llegenda japonesa, actualitzats per Akutagawa per a oferir-nos la caricatura del món contemporani, que la carta de l'amic Miura m'ha sorprès. El dia 6 de desembre, començant el dia, Yamaga exhalava el seu últim sospir.

Havia lluitat, durant nou anys, contra una mort desesperadament insistent. L'apoplexia creia haver-ho ferit de mort i només va poder derrocar-ho sobre el *tatami*³ de la seua humil casa d'Ichikawa. Contràriament als apòstols del suïcidi, als *kamikaze* sense causa, Yamaga es negava a abandonar la lluita, i els anarquistes japonesos, fins a l'últim moment, anaven a discutir amb ell les tàctiques del moviment llibertari nipó. És així que quan en l'arxipèlag del Sol Naixent es decidix, per a diluir-se en l'estudiantat i en el proletariat —en estratègia no del tot comprensible per a nosaltres, els occidentals—, la dissolució de la Federació Anarquista, el comunicat especifica, bé palmàriament, que Taiji Yamaga també havia sigut consultat, i que el seu parer era convergent amb l'opinar majoritari.

La seua filosofia era dinàmica, optimista i jove. La seua vida va ser harmònica amb la seua pensar. El professor d'optimisme que Casona ens pinta en La nostra Natacha⁴ és un pigmeu intranscendent enfront de Yamaga. Este anarquista japonés —és cert que l'educació nipona juga el seu paper en això— s'imposava l'immutable deure de no causar-li pena a l'amic i quan el vaig arraconar, una vegada, sense escapatòria possible, i ho vaig forçar a parlar-me del seu únic fill, em va narrar la seua mort a Filipines amb el somriure en els llavis. La seua companya, Okusan, i mare a més, no va poder contindre les llàgrimes i Yamaga es va veure obligat a excusar-la. Schopenhauer i Nietzsche, ja ho sabíem, també havien introduït les seues opinions al Japó⁵.

¹ L'ofici de «Cassandra» es referix a la capacitat profètica de preveure esdeveniments futurs, però no ser creguda o tinguda en compte pels altres. L'origen d'este terme prové de la mitologia grega, on Cassandra va ser una princesa troiana dotada d'una gran habilitat per a predir el futur, però que ningú creia en ella a causa d'una maledicció imposada pel déu Apol·lo que feia que les seues profecies mai foren cregudes. Per tant, l'ofici de Cassandra s'utilitza per a descriure a algú que té una gran capacitat de preveure situacions futures, però que no és escoltat o tingut en compte pels altres, ja siga per falta de credibilitat, prejuís, interessos ocults, entre altres raons.

² Yukio Mishima (1925-1970) va ser un escriptor, dramaturg, actor i cineasta japonés, considerat un dels autors més importants i controvertits de la literatura japonesa del segle XX. És conegut pel seu estil literari acurat i meticulós, el seu interès en l'estètica tradicional japonesa i la seua exploració de temes com la identitat, la mort, l'erotisme i la violència. A més de la seua carrera literària, Mishima també va ser un activista polític i social, i va fundar el seu propi grup paramilitar nacionalista, la Tatenokai, que advocava pel renaixement del Japó tradicional i el culte a l'emperador. En 1970, Mishima va dur a terme un fallit intent de colp d'Estat i posteriorment va cometre *seppuku* (un ritual de suïcidi japonés) en públic per a protestar contra el que percebia com la decadència moral de la societat japonesa.

³ El tatami és un tipus d'estora tradicional japonesa que s'utilitza com a sòl a les cases, temples i altres llocs. Està fet tradicionalment de palla d'arròs trenada i recoberta d'una capa de teixit de cotó o cànem. El tatami es caracteritza per la seua forma rectangular i les seues dimensions estandarditzades, que varien segons la regió del Japó. Generalment, un tatami mesura aproximadament 90 cm d'ample per 180 cm de llarg i té un gruix d'uns 5 cm. El tatami és una part important de la cultura japonesa i s'utilitza en molts contextos, des del disseny d'interiors fins a la pràctica d'arts marcial i la cerimònia del te. A les cases tradicionals japoneses, les habitacions estan dissenyades per a tindre una superfície de tatami i la mesura de les habitacions es fa en funció del nombre de tatamis que poden albergar. El tatami també s'utilitza per a dormir com a base per al futon (matalàs tradicional japonés).

⁴ *Nuestra Natacha* es una obra de teatre d'Alejandro Casona en tres actes, estrenada el 13 de novembre de 1935 a Barcelona.

⁵ És sorprenent este paràgraf, tenint en compte el rol de les dones a l'interior del moviment anarquista, suposadament no tan relegat al rol de cures com en l'esquerra de l'època en general. Caldria indagar este aspecte sexista de Yamaga, o el que declara Victor García d'ell.

Yamaga integrava, juntament amb l'indostànic M. T. Achary⁶, el binomi més destacat de l'anarquisme dels últims temps a l'Àsia. Es pot afirmar, també, sense por a cap discrepància, que la torxa de l'anarquisme al Japó, protegida del furiós vent de la reacció per un mur d'anònims multitudinaris, ha arribat fins als nostres dies brillant i magnífica degut, en molt principal mode, a la trilogia integrada per Kotoku, Osugi i Yamaga.

Yamaga va ser el precursor de l'Esperanto al Japó; col·laborador de l'anarquista xinès més transcendent del *Chung Kuo*: Shifu, amb qui col·laborava en la redacció de *Ming Sing* (La Veu del Poble) que este editava en Shangai en 1913. Un temps després, Yamaga es convertix en professor d'Esperanto i història social juntament amb Sanshirō Ishikawa⁷, en la Universitat del Treball d'eixa populosa ciutat... El dinamisme de Yamaga es reflectix en totes les activitats i en totes les coordenades geogràfiques de l'Extrem Orient i cessa tan sols amb la seua mort.

La seua vida ha sigut sofriment i tragèdia, per la qual cosa un es pregunta d'on treia el seu optimisme i el seu afable caràcter. La seua temprança era oriental, d'acord, però és a Orient, precisament, on el pessimisme té el seu seient. Els països de multituds ciutadanes, com la Xina, el Japó, l'Índia, la península indoxinesa, Indonèsia, aconseguint punts d'explosió demogràfica de 30.000 habitants per quilòmetre quadrat, com a Hong Kong, són cultiu fàcil del desànim. L'optimisme no es concep en les llars humils amb moltes més privacions que en les llars humils occidentals. L'arròs és inferior al pa i la palla de la màrfega damunt el jaç a penes més càlida que el sòl nu.

Al camp revolucionari s'arriba per la rebel·lia i pel temperament. Els necessitosos solen ser els que transiten pel primer dels camins. Molts es queden parats en el mateix, però altres, ja menys, passen a ser revolucionaris. La presència de membres dels estrats socials encimbellats en el si de les organitzacions revolucionàries, arribats fins allí per raons òbviament diferents a les dels treballadors manuals, s'explica com a resultat de temperaments incompatibles amb la injustícia, capaços de concebre una societat més justa, i sofridors, d'altra banda, de l'actual estat de coses. D'ací el «Present», en les files anarquistes, de príncep i descendents de la noblesa com Kropotkin, Bakunin i Malatesta —Achayra, com el seu nom l'indica, pertanyia a la més encimbellada de les castes hindús: la dels bramans— fenomen que no es registra en les altres faccions de l'esquerra revolucionària i sobre el qual no s'ha dedicat excessiva atenció per part dels estudiosos.

Taiji Yamaga va ser rebel i d'allí va passar a l'anarquisme amb facilitat, sense violentar cap fibra del seu temperament. Nascut a Kyoto, capital durant mil anys de l'hermètic imperi nipó, el 28 de juny de 1892⁸, Yamaga va patir l'assetjament del més obscurantista ambient de Mikado⁹, un règim que prohibia rígidament l'accés al país de l'estranger, i que, al mateix temps, condemnava a mort a tot japonès sorprès en flagrant intenció de fugir d'este. Contrarestant este entorn reaccionari la llar Yamaga tractava d'obrir finestres als aires progressistes i per a això Zembrei Yamaga, el seu pare, no va trobar millor camí que el de fundar una impremta. La primera impremta de Kyoto va ser la de la

⁶ Mandayam Parthasarathi Tirumal Acharya (1887-1954) va ser un destacat activista polític indi, conegut per ser del grup fundador del Partit Comunista de l'Índia i el seu paper en la Conspiració Indus-Alemanya durant la Primera Guerra Mundial. Acharya també va estar involucrat en la fundació del Cos de Voluntaris Indis a Berlín, amb l'objectiu de reclutar presoners de guerra indis dels camps de batalla de Mesopotàmia i Europa. Després del final de la Primera Guerra Mundial, Acharya es va mudar a la Unió Soviètica i va ser un dels membres fundadors del Partit Comunista de l'Índia a Taixkent. Acharya es va sentir decebut amb la Internacional Comunista i va tornar a Europa en els anys 20. Allí, es va involucrar amb la Lliga contra l'Imperialisme i més tard es va unir al moviment anarquista internacional. Des de Bombai, va establir correspondència amb l'anarquista japonès Taiji Yamaga i l'anarquista xinès Lu Jinbao, la qual cosa va portar als tres a establir contactes amb la Comissió de Relacions de la Internacional Anarquista. En els anys següents, Acharya va contribuir a publicacions anarquistes com *Freedom* a Londres, *Tierra y Libertad* a Mèxic i *Contre Courant*, una publicació anarquista a París.

⁷ Sanshirō Ishikawa (1876-1956) va ser un dissident polític i activista social durant la transformació ràpida però problemàtica del Japó en una nació moderna. Va ser un cristià, socialista i anarco-sindicalista japonès que va tindre influència en el moviment anarquista japonès durant el segle XX. Va escriure sota el pseudònim de Asahiyama i va ser col·laborador del primer periòdic socialista de dones japoneses, Sekai Fujin.

⁸ Alguns textos referixen el seu naixement al 26 de juny.

⁹ El terme japonès *Mikado* es referix a un antic títol imperial japonès que s'usava per a designar a l'emperador del Japó. Encara que en l'actualitat el terme no s'utilitza oficialment, encara pot ser utilitzat en contextos literaris o històrics per a referir-se als emperadors japonesos anteriors.

família Yamaga. Això ocorria en 1874. El germà major de Yamaga, Seika¹⁰, seguint un costum universal i menys torturat per les inquietuds que Taiji, va continuar, amb lleugeres variants, la professió familiar obrint-se camí entre els mitjans de la il·lustració i la plàstica de Kyoto com un dels més cotitzats en el ram. El pare dels Yamaga, en alts i baixos constants, va veure la fallida de la seua impremta, ingressos i acomiadaments intermitents a l'escola confuciana en la qual exercia com a mestre i va morir deixant un llegat d'excel·lents poesies, segons els crítics, en la mètrica clàssica japonesa de l'Haiku.

A Occident estem acostumats a tractar-nos, en els mitjans anarquistes, amb vegetarians, esperantistes, nudistes, idistes, crudivoristes que arriben a afirmar que és condició *sine qua non*, per a la proclamació de l'anarquisme, el que, prèviament, els revolucionaris renunciïn a menjar carn, parlen l'idioma universal o es despullen de les seues vestimentes. Yamaga va abraçar l'Esperanto des de molt jove, a l'extrem que en 1907, comptant només amb quinze anys, ja era secretari de la *Japana Esperantista Associe*. Va ser, possiblement, el camí que el conduïra a les idees llibertàries perquè és en l'agrupació esperantista que Yamaga coneix i aconsegueix l'amistat de Sakae Ōsugi, la figura de major relleu, dins de l'anarquisme nipó, després de Kōtoku. No obstant això, Yamaga partionava sempre, amb fites ben precises, el que era anarquisme i el que era esperantisme, tractant de no incórrer en una deformació interpretativa, com ja hem assenyalat que ocorre en l'hemisferi occidental.

El mateix podríem dir respecte al pacifisme. Yamaga pertanyia a la secció japonesa de la *War Resistermen International* (WRI) [sic], entitat de molt de prestigi en l'únic país en què la bomba atòmica fora «assajada», i això dos vegades seguides. És com a delegat d'esta institució que es troba amb destacats anarquistes, també integrants de la WRI, com ara Tony Smythe i Hem Day, en la localitat de Gandhigram, en l'Índia, en 1960, amb motiu de la celebració del X Congrés de la WRI.

És innegable que hi ha una estreta relació, més que amb l'Esperanto i molt més, sobretot, que amb el vegetarianisme, entre el pacifisme i l'anarquisme, i aquell entranya a més riscos físics extrems per la persecució aferriada que han de patir els objectors de consciència. No obstant això, en Yamaga havia observat sempre una cautela que exercint de mur inexpugnable, separava dràsticament el seu anarquisme del seu esperantisme i el seu pacifisme.

Quant al vegetarianisme, el japonés sol ser-ho per obligació pel fet que les seues illes, saturades d'éssers humans, no deixen lloc per a caps de bestiar, corders o porcs. Existix bestiar en la llunyana illa d'Hokkaidō, al nord de l'arxipèlag, però la seua carn és prohibitiva per a les multituds per l'alt cost d'esta. L'única transició possible, a causa de l'exigència de proteïnes reclamades per l'organisme, és el peix, del qual el japonés fa gran consum. Yamaga, un japonés més, no va haver de renunciar, com l'occidental «convers», al bistec i a l'embotit. L'únic menjar nipó amb retalls de carn, el *sukiyaki*, és la que menys menja el japonés. Es diria que va ser inventada per als turistes.

Yamaga va ser també un gran caminant. El Japó era massa minúscul per a la seua set d'horitzons i si esta set no bastava allí estava la tirànica tetralogia integrada pel *Gumbatsu* (militars), *Kambatsu* (la burocràcia), *Monbatsu* (Cort i aristocràcia) i *Zaibatsu* (capitalisme industrial)¹¹, causants directes de la mort de Kōtoku i onze anarquistes més en 1911¹²; de Ōsugi, la seua companya i el xicotet nebot en

¹⁰ Seika Yamaga (1885-1981) va ser un artesà de tenyit i teixit. Va nàixer en la prefectura de Kyoto. El seu verdader nom era Kenkichi. Seika Yamaga va tractar de seguir la professió del seu pare (tipogràfic), però li va imprimir la seua pròpia variant en convertir-se en el millor artista de brodat i tapisseria del país. Es poden trobar obres impreses que mostren el seu art amb la més perfeccionada policromia tipogràfica. Seika, va ser un dels artistes més qualificats, en l'actualitat, en les arts plàstiques kyotenses.

¹¹ Al Japó, el terme *zaibatsu* es referix a un gran grup d'empreses que són presents en pràcticament tots els sectors econòmics i que es caracteritzen per la seua estreta relació financera i empresarial. Les companyies que pertanyen a un *zaibatsu* solen tindre una participació creuada en les accions d'altres empreses del grup.

¹² L'Incident d'Alta traïció al Japó va ocórrer en 1910 quan la policia va descobrir materials que podrien ser utilitzats en l'elaboració d'una bomba en el domicili de Takichi Miyashita, portant a la detenció de diversos còmplices. A través dels interrogatoris, es va descobrir el que l'oficina de la fiscalia va definir com una conspiració a nivell nacional contra la monarquia japonesa. Vint-i-sis persones van ser portades a juí i vint-i-quatre d'elles van ser condemnades a pena de mort per penjament, sent els altres dos sentenciats a penes de presó. El cas va ser utilitzat com a pretext per a perseguir dissidents del règim, encara que només uns pocs dels acusats estaven relacionats amb el complot per a assassinar a l'emperador. El cas està indirectament

1923¹³, així com la de molts revolucionaris més, anònims, però igualment perillosos per al Mikado en període d'expansió territorial a costa de la Xina. D'ací la presència de Yamaga a Formosa, a Filipines, a Corea i, sobretot, a la Xina, on romanguera diversos anys militant fervorosament al costat dels anarquistes xinesos. La força repressiva del Mikado quedava diluïda quan havia de projectar-se més enllà de l'arxipèlag i Yamaga aprofitava la circumstància per a protegir una llibertat, i una vida, absolutament amenaçades a Tòquio, Kyoto o qualsevol ciutat japonesa.

Al poc temps d'acabar la Segona Guerra Mundial els llibertaris del món van començar a rebre en forma periòdica i seguida, l'òrgan de la Federació Anarquista Japonesa, *Heimin Shimbun*¹⁴, el primer número de la qual es remuntava a 1903, quan fora creat per Kōtoku i Toshihiko Shakai. El periòdic es trobava en la seua enèsima època, tres dels seus directors —Kōtoku, Umpei Morichika i Ōsugi— havien sigut assassinats per l'exèrcit o la policia nipons, però era una Au Fènix que el sabre no podia fer callar i allí estava de nou, reafirmant la seua condició de permanent, a despit de tots els règims. El periòdic s'editava en forma rotatòria, és a dir, unes vegades s'imprimia en Fukuoka, en el Kyūshū meridional, altres vegades a Osaka, a Kyoto, en Kōbe, en Nagoya i, naturalment, a Tòquio. Indistintament d'esta rotació, el remitent que podíem observar els que ho rebíem a l'estranger era sempre el mateix: *T. Yamaga, 263 Nakayama. Ichikawa Shi, Chiba Ken (Japan)*.

Una altra particularitat de l'enviament era la presència d'una fulla, acompanyant al periòdic pròpiament, que, escrita en Esperanto, resumia els treballs publicats, indesxifrables en la seua escriptura *katakana*¹⁵ i els caràcters ideogràfics xinesos. Esta fulla —reemplaçada en els últims temps per una altra redactada en francès o en anglès, gràcies a les cures de l'últim secretari de la FAJ, Agustín Miura— la imprimia Yamaga gràcies a una minúscula impremta —el morb de l'art tipogràfic s'havia establert fort en les generacions dels Yamagas— que ocupava un modest racó del seu minso estatge dels limítrofs de Tòquio. L'«Heimin Shimbun» (Periòdic de la Gent Comuna), per decisió de la Federació Anarquista, va passar a ser el «Kuro Hata» (Corrent Negra)¹⁶ perquè la dissolució de les castes —*daimyo* (senyor), *samurai* (guerrer), *heimin* (gent comuna), a més dels *eta* i/o *hinin* (sense casta o pàries)— imposada per l'occidentalització del règim per part de l'emperador Meiji, descartava el títol original concebut per Kōtoku. El periòdic «Corrent Negra» va passar a ser «Federació Llibertària», però en tots els casos la fulla de resum anava sempre acompanyant a l'exemplar pròpiament.

L'extraordinària xarxa de corresponents que Yamaga s'havia teixit al llarg del seu llarg militar àcrata va anar minvant a poc a poc. Impossibilitat per a escriure, havia de renunciar als seus amics escampats per totes les coordenades del món. Tots els anys, en arribar juny, li escrivia unes breus línies juntament amb el signe ideogràfic xinès «kotobuki» (salut!) que Yamaga mateix m'havia ensenyat a traçar. Hi havia una mica de paradoxa amarga, tenint en compte el seu estat físic, en este signe complicat i bell però que contenia alguna cosa més que un gran desig de continuar vivint, com era la seua ferma obstinació; ja que comportava una mica d'homenatge del deixeble cap al mestre, d'evocació d'uns dies intensos

relacionat amb l'Incident de la Bandera Roja de 1908. Una apel·lació per a un nou juí va ser sol·licitada al final de la Segona Guerra Mundial sense ser acceptada per la Cort Suprema en 1967.

¹³ L'Incident d'Amakasu, també conegut com *Amakasu-jiken*, va ocórrer al setembre de 1923 a Tòquio, el Japó. Després del gran terratrèmol de Kantō, les autoritats temien que els anarquistes pogueren aprofitar la catàstrofe per a enderrocar al govern. Per tant, un esquadró de la *Kenpeitai*, la policia militar, dirigit pel lloctinent Masahiko Amakasu, va arrestar a dos prominents anarquistes japonesos, Sakae Ōsugi i Noe Itō, així com al nebot de Ōsugi de sis anys. Els tres van ser linxats fins a la mort i els seus cossos van ser llançats a un pou prop de la prefectura de policia. La mort dels anarquistes i el xiquet va commocionar la societat japonesa de l'època i Amakasu va ser condemnat a deu anys de presó. No obstant això, va ser alliberat després de només tres anys gràcies a una amnistia proclamada amb motiu de l'ascens d'Hirohito al tron imperial en 1926.

¹⁴ El *Heimin Shimbun* (Periòdic de la gent comuna) va ser un periòdic llibertari-socialista establert al Japó a principis del segle XX.

¹⁵ L'*hiragana* i el *katakana* són dos sistemes d'escriptura sil·làbics utilitzats en la llengua japonesa. Cada un consta de 46 caràcters que representen sons. L'*hiragana* s'utilitza principalment per a paraules d'origen japonès, mentre que el *katakana* s'utilitza per a paraules d'origen estranger. D'altra banda, el *kanji* és un sistema d'escriptura logogràfic en el qual cada caràcter representa una paraula o un concepte. Els *kanji* provenen del xinès i s'utilitzen en l'idioma japonès per a escriure substantius, adjectius, verbs i altres paraules. El coneixement dels *kanji* és essencial per a llegir i escriure en japonès.

¹⁶ La traducció literal de Kurohata és «bandera negra».

viscuts en pelegrinatge dels dos per tots els camins del Japó; d'un missatge, a la fi, que a través meu els llibertaris d'Occident li manaven.

L'últim d'estos homenatges ja va quedar sense resposta. Durant nou anys, malgrat la seua malaltia, Yamaga va ser capaç de contestar amb breus i tremolosos trets, a la salutació anual. La seua voluntat va arribar al límit. Va esperar l'aurora per a deixar un món que volia, com a gran humanista que era, però contra les estructures del qual havia lluitat des que era un mocós. Va ser un «samurai» de l'anarquisme i el seu «bushido» —l'ètica del samurai— un tractat perfecte d'humanisme, comprensió, esforç, lluita i sacrifici.

Dissolta la Federació Anarquista Japonesa, per voluntat dels seus propis membres i desaparegut Yamaga de les files llibertàries nipones, un hauria d'abrigar uns certs temors sobre la sort de l'anarquisme en l'Extrem Orient. Crec, no obstant això, que estos temors no tenen justificació. Al *Heimin Shimbun* va seguir *Jiyu Shimbun* (Ciutadà Lliure) i a este el *Kuro Hata*. Va seguir la Federació Llibertària, la fi de la qual va coincidir amb el de la FAJ. Ara estem en possessió, ja, dels onze primers números de *El Libertario*, obra, majorment, d'Agustín S. Miura. Kou Mukai, en Himeji, continua conseqüent la seua labor publicista i manifestant. L'estudiantat és receptiu a l'impacte de les idees llibertàries.

«El nostre moviment —escriu Miura al final de la carta en la qual anuncia la mort de Yamaga— està ascendint i és d'acontentar-se que Yamaga poguera verificar tal fet abans de morir».

Si l'anarquisme continua lliurant la seua batalla al Japó, els esforços de Yamaga hauran sigut recompensats.

Sobre l'Autor:

- Víctor García; pseudònim de Tomás Germinal Gracia Ibars (1919-1991), escriptor anarquista i esperantista català, membre de la CNT en la seua joventut, va combatre en la guerra civil espanyola en la Columna Durruti, per a després exiliar-se a França, recórrer Amèrica i part del món. Va fundar i va editar nombroses editorials i revistes al llarg de la seua vida. Algunes de les seues obres principals van ser «*Museihushugi, el anarquismo japonés*» (1977), «*Caudillismo, golpismo, militarismos y fascismo en América Latina*» (1982) o «*Utopías y anarquismo*» (1992).

Sobre aquesta edició

- L'article va ser transcrit del número 71 de març-abril de 1971 en la revista llibertària Reconstruir (Buenos Aires). L'antecedent de l'Editorial Reconstruir és la fundació del periòdic (1946) i la revista (1959) del mateix nom. La transcripció al espanyol va estar a càrrec de Tomás A. Pacheco Márquez.
- La traducció i edició de l'article ha estat a càrrec de La Conquista del Panda.
- Els continguts de la versió catalana de La Biblioteca Anarquista es troben sota llicència CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega.
- En la mesura que oferim el nostre treball pel bé comú, creiem important crear també formes de col·laboració en la sostenibilitat d'aquest projecte autogestionari i alternatiu. Si t'agrada el nostre treball, considera fer una donació☒.

García, Víctor
Yamaga, Samurai de l'Anarquisme

Yamaga, Samurai del Anarquismo

Article transcrit del número 71 de març-abril de 1971 en la revista llibertària Reconstruir (Buenos Aires) per Tomás A. Pacheco Márquez. Imatge extreta del diari il·lustrat de Taiji Yamaga. Traducció i edició per La Conquista del Panda sota llicència CC BY-NC-SA 4.0 per a la seua lliure descàrrega en diferents formats:

www.labibliotecaanarquista.cat